

AZ OLVASÁS ÉS A FALUSI FIATALOK

Közhely, hogy a fiatalság - különösen a falusi fiatalság - nem olvas. Ezt az összképet csak egyes elszigetelt szondázások és kérdőíves felmérések igazolják. Komoly, átfogó tanulmány nem készült a témáról. A szerző, Georges Jean, aki Mans-ban tanítóképzőintézeti tanár - tanítványai túlnyomórészt faluról származnak - és a "Peuple et Culture" (Nép és kultúra) c. lap munkatársa, saját tapasztalataiból próbál levonni általános következtetéseket.

I. Helyzetkép

Az egyáltalán nem olvasó és a könyvet nem olvasó franciák között a mezőgazdasági dolgozók alkotják a legnépesebb kategóriát. Az "olcsókönyvtár-füzeteket" (livres de poche) olvasó és a középiskolát végzett, könyvolvasó franciák között viszont ez a kategória van leggyengébben képviselve. Az ipari társadalomnak a falusi életet is felforgató hatása csak kihangsúlyozza a földön maradt, saját földjükön dolgozó falusiak alacsony iskolázottsági szintjét és kulturális elszigeteltségét. Mi az oka ennek a helyzetnek?

1. Történeti okok: A könyv kezdetétől fogva urbánus jelenség volt. Az iskolázás és a könyvterjesztés nehézségei, a könyv magas ára mind növelték a falusiak, tanyasiak elmaradottságát. A kolportázs-irodalom is legfeljebb a kisebb városokba, mezővárosokba jutott el, falura alig, a sok kis elszórt tanyai településre soha. Az analfabétizmus eitünése sem segített a helyzeten. Manapság az általános iskolából kikerülő 14-16 éves falusi fiatalok valóságga dekulturálódnak, és 20 éves korukra eljutnak a másodlagos analfabétizmus állapotába.

2. A falusi életmódra visszavezethető okok: A kis magángazdaságokban (különösen Nyugat- és Közép-Franciaországban) a kemény munka alig hagy szabadidőt az olvasásra. A városba kerülő fiatalok, akik meg sem ismerték az olvasás örömeit, az olvasásra fordított szabadidőt elveszítettnek tekintik.

3. A tömegkommunikációs eszközökre ("mass media") visszavezethető okok: A falusiak úgyszólván átmenet nélkül estek - teljes kulturális elszigeteltségükből - a rádió s különösen a televízió buvkorébe. Kritikai érzékük nem fejlődhetett ki, igényesség nélküli "élvezői" a TV-nek. A faura is lekérülő, nagy példányszámban megjelenő "botrány"-lapok, seleites érzélgős hetilapok is a könyvek olvasása ellen hatnak. Érdekes volna azt is tanulmány tárgyává tenni, milyen hatással van a motorizálódás a falusi fiatalokra. A vasútnaponként motorbiciklijükkel parádézó fiatal fiúk számára a csendes olvasás egészen anakronisztikus szórakozásnak tűnhet.

II. A serdülőkorú falusi fiatal és az olvasás

Pszichológusok fejtegetik, hogy a serdülőkor olvasás szempontjából a legkedvezőbb életkor. Tételük igazolására azonban nem a falusi serdülők életéből hoznak fel példákat. A családi földeken vagy egy-egy kisparosnál, falusi kisüzemben dolgozó serdülők élete brutálisan nehéz. Sem szabadidő, sem jó könyv nem áll rendelkezésükre. Pedig itt még többre is lenne szükség: tanácsadásra az olvasmány kiválasztásában. A még iskolába járó, különféle mezőgazdasági iskolákban, továbbképző tanfolyamokon tanuló fiatalokúak kedvét pedig esetleg örökre elveszi az olvasástól a rendszerint könyvrészletekből álló olvasmányok kötelező jellege.

Hogyan jutnak egyáltalán könyvekhez?

A lányok szívesebben az iskolai könyvtárból kölcsönöznek (ha van ilyen), a fiúk inkább egymástól. Szeretnének előre tudni valamit a könyv tartalmáról. Legtöbbjüknek fogalma sincs róla, hogy az iskolai könyvtáron kívül más könyvtár is van a világon. Majdnem egyáltalán nem vásárolnak könyvet (még zsebkönyvet sem).

Olvasmányaik jellege:

a/ Hetilapok. A lányok több hetilapot olvasnak, mint a fiúk. Bizonyos hetilapok kitiltása egyes iskolákból vonzóvá teszi titkos olvasásukat, különösen a bentlakó lányok körében.

b/ Könyvek. 14-17 éves, faluról származó tanulók körében végzett felmérésekből, szondázásokból megállapítható, hogy a fiúk a detektivregényeket, a lányok a kalandregényeket részesítik előnyben.

A költészet és a művészeti könyv csaknem teljesen hiányzik olvasmányaik közül. A fantasztikus regények nem népszerűek, Verne-t - a szovjet fiatalokkal ellentétben - alig olvassák. Mind a fiúk, mind a lányok szívesen olvasnak szindarabokat, valamint a barkácsolással foglalkozó könyveket. Az olvasási színvonal - mind minőség, mind mennyiség tekintetében - összefügg az oktatás színvonalával.

III. Mi a teendő?

1. Az iskolában

Az elemi iskola adja az alapot, minden ettől függ. Megtanulni olvasni: e kifejezésnek kettős értelme van. A másodikról - megszeretni az olvasást - gyakran megfelelnek. A válogatott szövegek hangos recitálásának pusztító

hatása, az iskolai könyvtárak többségének szegényessége nem mozdítja elő az iskolás gyermekek olvasási kedvét. Az iskolai könyvtárak modernizálása, e könyvtárak szervezett látogatása mellett sürgős szükség van az anyanyelvi órán a modern pedagógiai módszerek alkalmazására: a szóbeli kifejezőkészség fejlesztésére, szabadon választott témák kidolgozására, iskolai nyomda berendezésére, a csendes olvasás megszerettetésére, teljes művek elolvastatására.

A középiskolában lényegében ugyanaz a probléma. A sok szövegelemzés az órákon elveszi a serdülők kedvét a csendes, magáért az olvasás örömeért való olvasástól. Néhány figyelemre méltó kivételtől eltekintve a középiskolai könyvtárak helyzete is katasztrofális, különösen vidéken.

Az olvasásra nevelést két szinten kell megoldani: a tulajdonképpeni oktatás keretében és az iskolán kívül.

A/ Olvasásra nevelés az oktatás keretében

A magános, csendes olvasás megszerettetése nem mentesíti a pedagógust egy alapvető kötelezettségtől: a tanulók szóbeli és írásbeli kifejező készségének fejlesztésétől, hibáik kijavításától, a nyelv törvényeinek a megismertetésétől.

A szerző kifejtli azokat a pedagógiai módszereket, amelyekkel maga is sikerrel kísérletezett a tanulók olvasásra nevelésében.

a/ Programok rendezése különböző témákról (pl. egy-egy nevezetes irodalmi hősről: Hamlet, Don Quijote stb.). A programot könnyű úgy megszervezni, hogy a tanulók kénytelenek legyenek egész műveket elolvasni. A kényszerből hamarosan élvezet lesz.

b/ Felolvasó klubok. A tanár vagy a tanuló által felolvasott olvasmányrészletről gondosan előkészített vitát szervezünk, oly módon, hogy az felkeltse a kedvet az egész mű elolvasására.

c/ Könyvbeszámolók, vitákkal. Kiosztunk 1-1 könyvet néhány tanulónak. Az olvasás idejére felmentjük őket más munkáktól. Majd nyilvános vitát rendezünk, esetleg per formájában, amelyben két párt áll egymással szemben.

d/ Montázs egy-egy témáról. Lehet ez szövegmontázs, fotomontázs, audiovizuális montázs stb.

e/ Egyéni olvasókartoték. A tanuló - nem kötelező jelleggel - kartont készít az elolvasott műről, előre megadott rovatok keretében (címléírási adatok, a könyv tartalmának összefoglalása, egyéni impressziók, a szerzőre vonatkozó adatok, bibliográfia stb.). Az így készült lapokból idővel referenz-kartoték épül fel, amelyet kitünően fel lehet használni a könyvtárban is. A szerző a legjobb tapasztalatokat szerezte ezzel a technikával kapcsolatban.

f/ Klárlítások évfordulók, egy-egy író halála, irodalmi díjkiosztás stb. alkalmából. Egy kis találékonysággal jól felhasználhatók erre a célra a képes hetilapok illusztrációi.

Végül, anélkül, hogy teljesen lemondanánk a válogatott szöveggyűjteményekről, érdemes az "olcsókönyvtár-füzeteket" is felhasználni az olvasásra nevelésben. Előnyük, hogy teljes műveket adnak, olcsón. Cél szerű havonta kifüggeszteni az újonnan megjelent füzetek jegyzékét.

B/ Olvasásra nevelés az iskolán kívül

Az iskolának - különösen falun - az eleven olvasás tüzhelyévé kell válnia. Az ideális az lenne, ha minden iskolában olyan könyvtár működne, amely valóban megérdemli a könyvtár nevet. Innen kellene kiindulnia az akár zenei, akár irodalmi stb. jellegű klubéletnek. A tanulókat érdemes és könnyű ránevelni saját iskolai könyvtárunk adminisztrálására. Saját kötetzeti műhelyük berendezése s az abban végzett munka növeli a könyv mint tárgy értékelését, megbecsülését. Végül eleven kapcsolatot kell kiépíteni az iskolai könyvtár és a közművelődési könyvtár között.

2. Az olvasás az iskola elvégzése után

E probléma része a falu kulturális fejlődése általános problémáinak. Művelődési házakat kell építeni és ezeket jó könyvtárakkal felszerelni. Ezenkívül a gyermek- és ifjúsági könyvtárak fejlesztésére tett új és figyelemre méltó erőfeszítéseket ki kell terjeszteni a falusi körzetekre is. Egyidejűleg intenzív propagandamunkát kell kezdeni, hogy a fiatalok valóban látogassák a könyvtárakat.

Folytatni kell - összehangoltan - az ifjúság olvasására vonatkozó komoly szociológiai felméréseket. A felmérések új formái (a bennük való aktív részvétel) bevonják a fiatalokat a kutatásba, felfedik az új szükségleteket igényeket.

Kapcsolatot kell létesíteni írók és ifjú olvasók között. Ebben az újító szellemű, dinamikus könyvkereskedéseket is érdekeltté kell tenni.

Fokozni kell a regionális rádió- és TV-állomások könyvpropaganda-tevékenységét.

Minden nevelő, propagandista, ifjúsági felelős segítse a közművelődési könyvtárak, bibliobuszok erőfeszítéseit.

A cikkíró végül megjegyzi: a tények erejénél fogva eljutott oda, hogy a falusi ifjúság olvasásának problémáit az ifjúság olvasási problémáinak általánosabb keretében szemlélje. Eljött az ideje, hogy az olvasás területén megvalósítsuk a permanens nevelést, amiről ma olyan sok szó esik.